

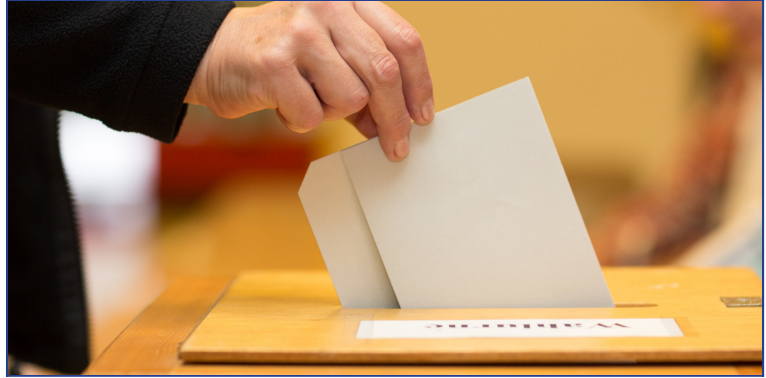
Halka Gitme Zamanı

Dr. Hasan Tanrıseven

Siyasal katılma, demokratik rejimlerin ana unsurlarından biridir. Sistemin meşruiyetinin simgesi olan siyasal katılma gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Demokratik devletin özünü oluşturan en önemli ilkelerin başında, iktidarın gücünü yönetilenlerden almaması gelir. Eski Yunan kent devletlerinden (Polis), Roma'dan bu yana siyasal katılma, devlet yönetimine daha fazla katılma yönünde evrilmiştir. Siyasal katılma, bireyin siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu ve davranışını gösteren kavram olarak nitelendirilebilir.

Vatandaşlar, devletin çeşitli birimlerinde görev yapanların politikalarını etkileme ve hükümette görev alan siyasetçilerin de seçiminde etkin olmak için siyasal faaliyetlerde bulunurlar. Bu etkileme talebi, kişilerin siyasete ilgi derecesine göre farklılık gösterir. Siyasal hak ve özgürlüklerin öznesi bireydir. Her bireyin siyasal süreçte aynı yoğunlukta yer alması ve aynı derecede siyasetle ilgilenmesi beklenemez.

Modern devletin yönetim tarzı demokrasi, demokrasinin bugünkü versiyonu ise seçmen sayısının başta çokluğu olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı mecburi olarak doğrudan demokrasi değil, temsili demokrasidir. Günümüzün en yaygın siyasal katılma aracı oy verme, seçime katılmadır. Seçmen eğilimi, yönetici kadronun

seçimi konusunda, bireylerin siyasal partiler ve bunların liderleri arasında yapılan seçimde baskın olan unsurlara göre hareket etmekte kendini gösterir.

Siyasal katılmayı açıklamaya yarayacak psikolojik değişkenlerin en önemlisi Michigan Üniversitesi çevresinde geliştirilen etkinlik duygusudur. Vatandaşların siyasal düzeni etkileyebileceklerine olan inancı ve kendilerinde bir siyasal güç görmesi, siyasal etkinlik duygusu olarak tanımlanır. Kişiler, çevrelerini ve yönetimi etkileyebildiğini düşündüğü ölçüde, her türlü toplumsal etkinliğe daha çok katılma eğilimi gösterir. Kendini siyasal yönden etkin gören kimse, kendisini aynı kalacak siyasal sistemin eylemlerini, kararlarını etkileyebileceğine inanır. Bireylerde yönetsel etkinlik duygusu yükseldikçe siyasal katılmaya daha yatkın oldukları görülmektedir.

Türkiye açısından da en yaygın siyasal katılma aracı oy vermedir. Seçimde sandığa atılan oylar, belirli bir dönem için seçim yapılacak toplumu

yönetecek kişilerin seçilmesi ve bu şahısların uygulayacağı belli başlı politikaların belirleyicisi olmaktadır. İçinde bulunduğumuz ay, Türk seçimlerini tarihi bir görev bekliyor. Türkiye 24 Haziran 2018 tarihinde hayati bir seçime gidiyor. 24 Haziran tarihinde Türk vatandaşları yalnız kendilerini temsil edecek olan milletvekillerini seçmeyecek aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yetkileriyle donatılmış Cumhurbaşkanı da ilk kez seçecek.

“ Bir ulusu oluşturan bütün bireylerin çeşitli konularda bir araya gelip doğrudan karar almaları pratikte mümkün olmadığından, seçme hakkına haiz bireyler yasama ve yürütme yetkilerini, genel seçimler vasıtası ile seçtikleri temsilcilerine belirli bir süre için devrederler. ”

Anayasamıza göre, seçimlerde oy kullanma her şeyden önce bir vatandaşlık görevi ve ödevidir. Bireyin, etkili olup olmayacağını düşünmeksinin siyasal sürece katılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu biçimindeki düşünce ile siyasal katılma arasında olumlu bir ilişki vardır. Bu nedendir ki Türkiye’de seçimlere katılma oranı yüzde 85-90’lara kadar çıkabilmektedir. Bu oran batılı ülkelerdeki seçimlere katılma oranlarının oldukça üzerindedir.

Halk En İyi Hakemdir

“Halkın, halk tarafından, halk için yönetimi” olarak nitelendirilen demokrasi “Özgürlük, eşitlik, katılımcılık” değerlerini, halkın doğrudan doğruya değil de günümüzde temsili olarak gerçekleştirilebildiği bir yönetim tarzıdır. Bir ulusu oluşturan bütün bireylerin çeşitli konularda bir araya gelip doğrudan karar almaları pratikte mümkün olmadığından, seçme hakkına haiz

bireyler yasama ve yürütme yetkilerini, genel seçimler vasıtası ile seçtikleri temsilcilerine belirli bir süre için devrederler. Türk Siyasal Hayatı boyunca seçimler her zaman olası sorunları çözme ve tıkanıklıkları gidermede önemli bir rol oynamıştır. Siyasal kriz dönemlerinde seçim kararının alınmaması ise daha büyük sorunları beraberinde getirmiştir.

Halk en iyi hakemdir. Seçimler, Parlamentoda tıkanıklığın aşıldığı ya da siyasal otorite ile çeşitli toplum katmanları ve bazı seçmen kesimlerinin çektiği kriz dönemlerinde, en iyi emniyet supaplarından biridir. Örnek vermek gerekirse, 2007 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde, “e-muhtıra” olarak da nitelendirilen, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yayınladığı 27 Nisan bildirisiinden sonra gidilen genel seçimlerden sonra yenilenen parlamento, Cumhurbaşkanlığı kilidini çözmüştür. Keza 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından Parlamentoda yaşanan siyasi kriz ve siyasal partilerin parçalanma sürecine girmesinden sonra da erken seçim kararı alınmış ve 2 Kasım 2002 tarihinde parlamentonun yenilenmesi siyasi tıkanıklığı sona erdirmiştir.

Geçmişte bakıldığında tıkanıklık yaşanan dönemlerde seçim kararının alınmamış olmasının ise sorunları daha da büyüttüğü sıkça dile getirilmektedir. 27 Mayıs 1960’ta Türk Silahlı Kuvvetleri içinde yapılan bir cuntanın yaptığı darbe öncesinde seçim kararı alınabilseydi, darbenin yapılamayacağına dair değerlendirmeler yapılmaktadır. Keza 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin emir komuta zinciri içinde yaptığı askeri darbenin en önemli dayanaklarından biri olarak Parlamentoda aylar boyunca Cumhurbaşkanı seçilememesi, siyasal istikrarın kurulamaması ve sorunlarla mücadele edilememesi gösterilmiştir.

Siyasal İktidarın Değişmesine Millet Karar Verir

Kuşkusuz, sistem ne kadar kötü işlese işlesin hiçbir sebep, halkın oyuyla seçilen halkın vekillerinin ve hükümetin cuntacı gruplar tarafından darbe ile alaşağı edilmesine haklı gerekçe olarak gösterilemez. Demokrasi dışı müdahalelerin çözüm olmadığı, ülkenin gelişimine ve demokrasisine darbe vurduğu zaman içinde görülmüştür. Demokraside, siyasi iktidarın değişmesine millet karar verir. Seçmenler, seçimler vasıtası ile belirli bir süre için yasama ve yürütmeyi oluşturan kişi ve organlara yetkilerini devrederek ülkeyi yönetmelerinin yolunu açarlar. Yasama ve yürütme organlarının başarılı olup olmadıklarına ise bu organların süresinin dolması ya da erken seçim kararı alınması durumunda yapılan seçimler ile seçmenler karar verir.

Bunun dışında hiçbir kişi, zümre ya da organın siyasi iktidarın değişimi için demokrasi dışı müdahalede bulunması kabul edilemez. 2018 yılına geldiğimiz bu dönemde, siyasi iktidarın demokrasi dışı yöntemler ve silahlı darbe ile değiştirilmesi dönemi kapanmıştır. 15 Temmuz hain darbe girişiminde, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısı ile topyekûn Türk Milleti, bir avuç hain darbeci ve onun destekçilerini geri püskürtmüştür. 15 Temmuz hain darbe kalkışması, Türkiye Cumhuriyeti devleti için bir dönüm noktası olmuştur.

Darbe girişiminin bastırılmasının ardından, Cumhurbaşkanı Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu Anayasanın 120. Maddesi gereğince Olağanüstü Hal ilan etmiş ve TBMM de bu kararı onaylamıştır. 20 Temmuz 2016'dan bu yana Olağanüstü Hal 7 kez uzatılmıştır. Anayasa gereği, Olağanüstü Hal döneminde Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanı Başkanlığında toplanmakta

ve Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisine haiz bulunmaktadır

“ Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 1993 yılındaki bir konuşmasında şunları söylemiştir: “Benim kanaatime göre, tecrübelerimize göre Bakanların Parlamento dışından olması lazımdır. Çünkü Bakanın da seçim kaygısı vardır. Milletvekilinin de seçim kaygısı vardır. Aynı yerde veya aynı grupta olmadıkları yerde birbirine zıt hareketler yapıyorlar ve dejenerasyon başlıyor.” ”

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

MHP ve Ak Parti arasında varılan mutabakatla, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” ile ilgili Anayasa değişikliği TBMM’de kabul edilmiş ve 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumla seçmenler, Anayasa değişikliğini onaylamıştır. Bu kez ortaya ilginç bir durum çıkmıştır: Halk oylaması ile kabul edilen yeni bir sistem, ancak eski sisteme göre seçilen ve eski sistemin yetkileri ile donatılan bir Parlamento ve Cumhurbaşkanı. Fiili durumu hukuki duruma bir an önce uyarılmanın gerekliliği ile bir takım gelişmeler yeni sistemin uygulanmasının erkene alınmasını zorunlu kılmıştır. Bunun sonucunda da erken seçim teklifi siyasi çevrelerde kabul görmüş ve Parlamento oybirliği ile 24 Haziran 2018’de erken seçim yapılması kararı almıştır.

Özal ve Demirel’den Günümüze Başkanlık Sistemi

Anayasa değişikliği ile kabul edilen sisteme her ne kadar “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” denilse de Yürütme Organının başının Başkan-

lık sisteminin yetkileriyle donatıldığına kuşku yoktur. Her şeyden önce yeni sistemde Başbakan bulunmamakta olup, Başbakanın yetkileri de Cumhurbaşkanı tarafından kullanılacaktır. Keza Hükümet üyesi Bakanlar, Yasama Organı üyeleri arsından değil, Cumhurbaşkanı tarafından dışarıdan atanacaktır.

“ 24 Haziran’da yapılacak olan Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı seçimi nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, Türkiye’de yeni bir sayfa açılacağı kuşku götürmeyen bir gerçektir. Bu tarih itibariyle, yürütme tek başlı olacak. Parlamento içinden çıkan Hükümet son bulacak. Yasama yetkisi münhasıran TBMM’ye ait olacak. Parlamenter sistem yerini, güçlü yetkilerle donatılmış Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine bırakacak. ”

Aslında güçlü Cumhurbaşkanı, Başkanlık sistemi arayışları Türkiye’de yeni değildir. Eski Başbakanlar Turgut Özal ve Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı olduktan sonra Başkanlık sistemini savunmuştur. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 1993 yılındaki bir konuşmasında şunları söylemiştir: “Benim kanaatime göre, tecrübelemimize göre Bakanların Parlamento dışından olması lazımdır. Çünkü Bakanın da seçim kaygısı vardır. Milletvekilinin de seçim kaygısı vardır. Aynı yerde veya aynı grupta olmadıkları yerde birbirine zıt hareketler yapıyorlar ve dejenerasyon başlıyor.”

Özal, yasama ve yürütme yetkilerinin de ayrılması ve yürütmenin denetiminin yapılabilmesi için de Başkanlık sistemini önermekteydi. Özal şunları kaydetmişti: “Hükümet koalisyon da olsa tek parti hükümeti de olsa meclise hâkim

oluyor. Meclis, hiçbir araştırma veya şeyi geçirtmeyebilir isterse. Çok rahatlıkla. Halbuki öbür başkanlık sisteminde kuvvetler ayrımı var kesin olarak. Amerikalılar buna ‘Check and balance’ derler, yani karşılıklı bir denge vardır. Cumhurbaşkanı’nın kuvveti vardır icra olarak icra odur, buna mukabil Meclisin de yetkileri vardır. Meclis bu sefer tam kontrol yetkisini yapar.”

Özal daha çok Amerikan tipi bir başkanlık sistemi öngörürken, Demirel’in istediği sistem Fransa tipi yarı başkanlık sistemine benzemektedir. Demirel, Cumhurbaşkanlığı görevinden ayrıldıktan sonra şu değerlendirmede bulunmuştur:

“Ben isterdim ki, Türkiye Cumhurbaşkanı seçsin. Ben isterdim ki, Türkiye dar bölge seçimine gitsin. Temsili sistem işlemiyor. Ben İsterdim ki, Türkiye’de başkanlık sistemini yapalım. İçimde ukdedir yapamadık. Devlet büyük, ülke büyük, halk çok dinamik biz bu ülkeyi idare edemiyoruz. Sistemde değişiklik yapmamız lazım.”

Ancak gerek Özal ve Demirel’in geçmişte genel başkanı oldukları partilerin ve Parlatentonun buna sıcak bakmaması, gerek kamuoyunun yeterli desteğinin olmamasından dolayı sistem değişikliği o dönemlerde gerçekleşmedi.

24 Haziran’dan Sonra Yeni Bir Dönem

Anayasamızın 67. maddesinde şöyle denilmektedir: “Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.” Temsilde adalet, tüm siyasal görüşlerin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde temsili gerektirirken; yönetimde istikrar ilkesi, güçlü yönetimlerin işbaşında olmasını gerektirmektedir.

Yeni sistemle, 24 Haziran seçimlerine gidilirken bu ilkeyi gözeterek şekilde düzenlemeler yapılmıştır. 12 Eylül darbesinden sonra yapılan bütün seçimlerde yüzde onluk ülke barajı bazı parti ve görüşlerin Parlamento dışında kalmasına yol açmıştır. Parlamento seçimlerinde ittifak imkânı getirilmesi ile yüzde onluk baraj sorunu bir ölçüde çözümlenmiştir. Bu sistemde her bir partinin değil, ittifak yapan partilerin toplam oyunun yüzde onu geçmesi, parlamentoya girmek için yeterli sayılacaktır. Ayrıca Ülkemizin artan nüfusuna bağlı olarak, Milletvekili sayısının 550'den 600'e çıkarılmasının da temsilde adalet ilkesine hizmet edeceği söylenebilir.

Bir diğer unsur "Yönetimde istikrar" konusudur. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, herhangi bir adayın Cumhurbaşkanı seçilebilmesi için basit çoğunluk yeterli görülmemiş, geçerli oyların yüzde 50'sinden fazlasını almak şart konulmuştur. Birinci turda hiçbir adayın yüzde 50 oyu bulamaması halinde ikinci tur oylamaya en çok oy alan iki aday katılacak ve Cumhurbaşkanı, halkın en az yüzde 50+1 oyunu alacaktır. Böylece yürütme organının başının güçlü bir halk desteği ile seçilmesi hedeflenmiştir.

24 Haziran 2018 tarihinde Türk seçmenlerin önüne iki sandık konulacak. Bir sandıkta TBMM üyeleri, diğer sandıkta Cumhurbaşkanı seçimi için oy kullanılacak. YSK verilerine göre, 24 Haziran'da yapılacak Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde yurt içinde ve yurt dışında toplam 59 milyon 391 bin 328 seçmenin oy kullanma yeterliliğine haiz. Anayasa değişikliği ile seçme yaşı on sekize indirildiğinden bu seçimde ilk defa seçmen olan 1 milyon 650 bin 171 kişinin oy kullanacak.

24 Haziran'da yapılacak olan Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı seçimi nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, Türkiye'de yeni bir sayfa açılacağı kuşku götürmeyen bir gerçektir. Bu tarih itibarıyla, yürütme tek başlı olacak. Parlamento içinden çıkan Hükümet son bulacak. Yasama yetkisi münhasıran TBMM'ye ait olacak. Parlamenter sistem yerini, güçlü yetkilerle donatılmış Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine bırakacak. 25 Haziran'da Türkiye yeni bir döneme merhaba diyecek. Yeni dönemin uygulamalarının nasıl olacağını da hep beraber göreceğiz. Yeni dönemde Türkiye'nin daha güçlü, lider devlet olması ise bütün Milletimizin ortak arzusudur.

BİLGESAM Hakkında

BİLGESAM, Türkiye'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olarak 2008 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olarak BİLGESAM; Türkiye'deki saygın akademisyenler, emekli generaller ve diplomatların katkıları ile çalışmalarını yürütmektedir. Ulusal ve uluslararası gündemi yakından takip eden BİLGESAM, araştırmalarını Türkiye'nin milli problemleri, dış politika ve güvenlik stratejileri, komşu ülkelerle ilişkiler ve gelişmeler üzerine yoğunlaştırmaktadır. BİLGESAM, Türkiye'de kamuoyuna ve karar alıcılara yerel, bölgesel ve küresel düzeydeki gelişmelere ilişkin siyasal seçenek ve tavsiyeler sunmaktadır.